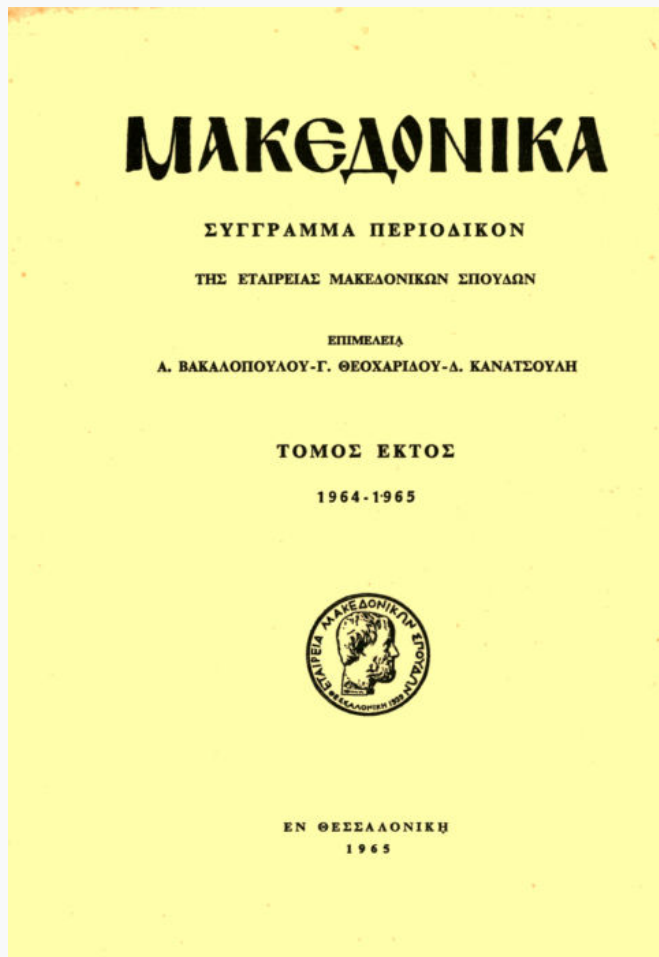

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Λαογραφικά της Μπαλάφτσας

Νικ. Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.548](https://doi.org/10.12681/makedonika.548)

Copyright © 2014, Νικ. Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1965). Λαογραφικά της Μπαλάφτσας. *Μακεδονικά*, 6(1), 211–236.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.548>

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΦΤΣΑΣ

1. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ἡ Μπαλάφτσα, τώρα Κολχικό, βρίσκεται στὰ βορειοανατολικά τῆς Θεσσαλονίκης καὶ σὲ ἀπόσταση 26 χιλιομέτρων. Ἀπὸ τὸ Λαγκαδᾶ ἀπέχει 6 χιλιόμετρα. Εἶναι χτισμένη στὰ ριζὰ τῶν ἀντερεισμάτων τοῦ βουνοῦ Βερτίσκο. Κάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἀπλώνεται ὁ πλούσιος κάμπος του, ποῦ φτάνει ὡς τὴ λίμνη τοῦ Ἀγίου Βασιλείου.

Ἡ Μπαλάφτσα εἶναι κεφαλοχώρι. Ἔχει 2.000 κατοίκους, ποῦ ἀσχολοῦνται ὅλοι μὲ τὴ γεωργία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶναι μισοὶ ντόπιοι καὶ μισοὶ πρόσφυγες ἀπὸ τὸν Πόντο. Ἄν καὶ πέρασαν σαράντα χρόνια ἀπὸ τὸ 1922, ποῦ ἐγκατεστάθηκαν οἱ πρόσφυγες, τώρα μόλις ἀρχισαν νὰ ἔρχονται σὲ ἐπιμιξία. Τὰ δυὸ στοιχεῖα ἀλληλοὑποβλέπονταν. Οἱ μὲν ντόπιοι ἔβλεπαν τοὺς Πόντιους σὰν κατακτητές, ποῦ ἦρθαν καὶ μοιράστηκαν τὴ γῆ τους. Οἱ δὲ Πόντιοι ἔβλεπαν τοὺς ντόπιους μὲ μάτι περιφρονητικό. Τοὺς ἔβλεπαν σὰν ἀνθρωπάκια, χωρὶς ἰκανότητες. Ἔτσι τὴ διοίκηση τοῦ χωριοῦ τὴν πῆραν στὰ χέρια τους καὶ σὰν προοδευτικοὶ ποῦ εἶναι ἔβγαλαν καθηγητὰς, δασκάλους καὶ ἄλλους μορφωμένους. Οἱ ντόπιοι μόλις καὶ μετὰ βίας διαθέτουν δύο ἀποφοίτους τοῦ Γυμνασίου.

Δέκα χρόνια ὑπῆρέτησα στὴ Μπαλάφτσα ὡς δάσκαλος. Πρόσεξα καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα. Τὸ ποντιακὸ στοιχεῖο, μὲ τὸ βαθὺ τοπικιστικὸ πνεῦμα κρατᾷ μὲ πείσμα τὸ γλωσσικὸ του ἰδίωμα, τὰ τραγούδια καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Μόνο ἓνα πράγμα δὲν κρατᾷ, τὴ φορεσιά του.

Οἱ ντόπιοι, ἀνθρώποι συνεσταλμένοι, εἶναι ἐπιφυλακτικοὶ στὶς ἐκδηλώσεις τῶν ἐθίμων τους. Τόσο πολὺ, ποῦ σιγὰ-σιγὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἐθιμὰ τους ἀργοσβήνουν. Τὰ λαϊκὰ τους ὄργανα, γκάιντα καὶ νταούλι, οἱ χοροὶ τους, τὰ τραγούδια τους, τὰ γλέντια τους τίς γιορτὲς στὴν πλατεῖα πᾶνε, ἔσβησαν. Οἱ λίγοι γέροι ποῦ ζοῦνε αὐτοὶ θὰ μᾶς τὰ ἱστορήσουν σήμερα. Καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα εἶναι ἀξιοπρόσεκτα. Ἦρθα σὲ ἐπαφὴ μαζὶ τους, τοὺς πλησίασα καὶ τοὺς ἀγάπησα. Ἦθελα νὰ τοὺς μελετήσω σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τους. Καὶ ἀπὸ τὴ μελέτῃ αὐτὴ βγῆκε τούτῃ ἡ ἐργασία, ποῦ εἶναι γιὰ τοὺς ντόπιους, γιὰ τοὺς Μπαλαφτσιανούς.

Οἱ εἰδικοί κοινωνιολόγοι, γλωσσολόγοι, ἀρχαιολόγοι, νομικοὶ ἄς βγά-

λουν τὰ πορίσματά τους. Πάντως ἐγὼ ξεκίνησα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅτι ἡ μελέτη τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ συμβάλλει στὴ λύση πολλῶν ἐπιστημονικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν προβλημάτων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παραπάνω ἀρχή, καὶ νέοι ἐπιστημονικοὶ προσανατολισμοὶ συνηγοροῦν στὴ συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Στίλπ. Κυριακίδης καὶ Ἰ. Κακριδῆς μὲ τὶς ἐργασίες τους δείχνουν καθαρά ὅτι ὁ νεώτερος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔχει τὴν πηγὴ του στὸ Βυζάντιο καὶ στὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα. Ἔτσι λοιπόν, ἂν θέλουμε νὰ δώσουμε ὀρθὴ ἐρμηνεῖα στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ, πρέπει νὰ γνωρίσουμε τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ (ἦθη, ἔθιμα, τραγούδια, παραδόσεις, λατρεῖα κ.λ.π.).

Α'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

α) Ὀνομασία τοῦ χωριοῦ. Μπαλάφτσα ἢ Βαλάχτσια; Σὲ δυὸ δίσκους τῆς ἐκκλησίας Ἀγία Παρασκευὴ εἶναι χαραγμένη τούτῃ ἡ ἐπιγραφή:

Δίσκος τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς εἰς χωρίον Βαλάχτσια 1888 +

Ποῖο εἶναι τὸ ὀρθὸ ὄνομα Μπαλάφτσα ἢ Βαλάχτσια; Μᾶλλον τὸ πρῶτο, αὐτὸ ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Μπαλαφτσιανοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς. Τὸ «Βαλάχτσια» εἶναι προσπάθεια κανενὸς ἱερέως νὰ δώσῃ λογία μορφὴ στὴ λέξι «Μπαλάφτσα».

β) Διοίκησις τῆς Κοινότητος. Ἡ Μπαλάφτσα στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἦταν κτῆμα Τούρκου Μπέη καὶ οἱ Μπαλαφτσινοὶ ἦταν κολῆγοι. Τὴν Κοινότητα τὴ διοικοῦσε ὁ Κοτζιάμπασης μὲ δυὸ ἀζάδες. Αὐτοὶ ἐκλέγονταν διὰ βοῆς στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς προύχοντας τοῦ χωριοῦ. Ἡ τριμελὴς αὐτὴ ἐπιτροπὴ ἐξεδίκασε καὶ τὶς διαφορὰς ποὺ εἶχαν μεταξὺ τους οἱ κάτοικοι καὶ ἦταν καὶ ὁ σύνδεσμος μεταξὺ Μπέη καὶ κατοίκων. Ὁ Κοτζιάμπασης πληρώνονταν. Ἡ δὲ πληρωμὴ ρίχονταν στὶς οἰκογένειες. Τὰ ζητήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου τὰ χειρίζονταν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἦταν καὶ αὐτὴ τριμελής. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς γέροντας ἦταν ἀπόλυτος. Στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας, ποὺ κάθονταν οἱ γέροι, κανεὶς νέος δὲν εἶχε θέση.

γ) Διάκρισις κοινωνικῶν τάξεων. Στὴ Μπαλάφτσα ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει καὶ σήμερα ἡ διάκριση τῶν καλῶν καὶ κακῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ὁμως πλευρᾶς. «Κακὸ σοῖ εἶν' αὐτό» ἢ «αὐτὸς εἶν' ἀπὸ κακοῦ σοῖ».

δ) Φιλοξενία. Τὸ ἔθιμο τῆς φιλοξενίας δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένο στὴ Μπα-

λάφτσα. Τὸ παραγωγικὸν τοῦ ἐδάφους δὲν τοὺς ὤθει στὴν ἀποδημία καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐγνώρισαν τὰ ἀγαθὰ τῆς φιλοξενίας, γιὰ νὰ τὴν καλλιεργήσουν καὶ αὐτοί.

ε) Οἰκογένεια. Σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν της. Ἡ σύζυγος ἀποκαλοῦσε τὸν ἀδελφὸ τοῦ ἀντρα της «ἀφέντ'» ἢ «μπράτσι». Τὸν πεθερὸ της «τάτι» καὶ τὴν πεθερά της «μάλε». Τὴν ἀδερφή τοῦ ἀντρα της «σέστρα». Ἡ γυναίκα προσωνυμεῖτο ἀπὸ τὸν ἀντρα της. Ἡ γυναίκα τοῦ Γιάννη λέγονταν Γιάννενα, τοῦ Κώστα Κώστενα κ.λ.π. Ἡ μικρὴ ἀδερφή τῇ μεγάλῃ τῇ φώναζε «doda».

στ) Ἡ θέσις τῆς γυναίκας. Ὅταν κάθονταν νὰ φᾶνε, ἡ νύφη θάφερνε τὸ ληγένι μὲ μιὰ πετσέτα καὶ νερὸ καὶ θάρχιζε ἀπὸ τὸν πεθερὸ, «τάτι», νὰ πλύνουν ὅλοι τὰ χέρια μὲ τὴ σειρά. Μόλις βασίλευε ὁ ἥλιος, τὰ κορίτσια ἀπαγορεύονταν νὰ βγοῦνε ἔξω.

Ἡ κόρη τῶν 18 χρονῶν θεωροῦνταν ὥριμη γιὰ γάμο.

Στὴν ἐκκλησία τὰ κορίτσια πῆγαιναν μόνον, ὅταν ἤθελαν νὰ μεταλάβουν.

Οἱ γυναῖκες γιόρταζαν στίς ὀνομασίες τους.

Στὸ τραπέζι παρακάθονταν ὅλη ἡ οἰκογένεια καὶ ἔτρωγαν ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο σκευὸς.

Τὸν ἀρραβῶνα τοῦ κοριτσιοῦ τὸν ἀποφάσιζαν οἱ γονεῖς, χωρὶς τὴ γνώμη του. Ὁ λόγος τοῦ ἀρραβῶνα κόβονταν στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ. Ὁ ἀρραβῶνας κρατοῦσε 6-7 χρόνια.

Β'. ΛΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

α) Οἰκογενειακὸ δίκαιο. Ἡ μνηστεία στὴ Μπαλάφτσα θεωροῦνταν ἱερὸ πρᾶγμα καὶ δὲν διαλύονταν εὐκολα. Γιὰ τὴ διάλυση κατέφευγαν στὸ Δεσπότη τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ γαμπρὸς ἔστελνε στὴ μνηστή του τὰ ἐξῆς δῶρα: Φλουριά σὲ ἄλυσίδα, ποὺ τὰ φοροῦσαν στὸ λάιμό, καὶ παπούτσια. Ἡ νύφη ἔδινε «πισκίρια», πετσέτες καὶ «σκουφούνια», κάλτσες μάλλινες πλεγμένες στὸ χέρι. Ἡ προίκα τῆς «Μπαλαφτισνῆς» κόρης ἦταν μόνο ροῦχα. Ἀντιρί, λιμπαντές, τζιουμπές, σκουρτέλλα, στρωσίδια καὶ σκεπάσματα¹.

Γ'. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

α) Ἐγκυμοσύνη. Τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου Στυλιανοῦ τὴν κρατοῦσαν γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία ὑψώματα.

¹ Περισσότερα γιὰ τίς φορεσιὰς δέξ, Νίκου Β. Κοσμᾶ, «Ἡ φορεσιὰ τῆς Μπαλάφτσας». «Μακεδονικά», τόμ. Δ', σελ. 433.

Τὴν ἔγκυο γυναῖκα τὴ λένε «τουβάρενα». Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δρασκελίση σχοινί, γιατί θὰ τυλιχτοῦν στοὺ λαιμοὺ τοῦ μωροῦ τὰ ἔντερα. Ἡ ἔγκυος γυναῖκα δὲν πρέπει γὰ πηγαίνει καὶ στὶς κηδεῖες.

β) Προγυνωστικά τῆς γέννησης τοῦ ἐμβρύου. Ἡ ἔγκυος γυναῖκα, ὅταν ἔχη στοὺ πρόσωπο «πανάδες», λεκέδες, θὰ γεννήσῃ ἀγόρι κι' ὅταν δὲν ἔχη, θὰ γεννήσῃ κορίτσι. Γιὰ νὰ δοῦν ἂν μιὰ ἔγκυος γυναῖκα θὰ γεννήσῃ ἀγόρι ἢ κορίτσι, παίρνουν στοὺ στόμα τὴ βέργα, ποὺ ἔχουν στοὺ «ἀντί» τοῦ ἀργαλειοῦ γιὰ νὰ τυλίγεται τὸ ὕφασμα, καὶ μὲ κλειστὰ μάτια βγαίνουν στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ. Ἐὰν τὸν πρῶτο ποὺ θὰ ἀντικρύσουν, ὅταν ἀνοίξουν τὰ μάτια, εἶναι ἄντρας, τότε τὸ μωρὸ ποὺ θὰ γεννηθῇ θὰ εἶναι ἀγόρι. Ἐὰν ὅμως εἶναι γυναῖκα, τότε τὸ μωρὸ θὰ εἶναι κορίτσι.

γ) Γέννηση. Ἡ ἔγκυος γυναῖκα γεννοῦσε καθισμένη πάνω στὴ σκάφη. Τὴν κρατοῦσαν δυὸ γυναῖκες ἀπὸ τὶς ἀμασχάλες καὶ τὸ μωρὸ ἔπεφτε μέσα στὴ σκάφη. Στὴ σκάφη κάθονταν ἡ γυναῖκα μέχρις ὅτου πέσῃ καὶ τὸ «πόσ-λιαντόκ», πλακοῦς, τὸ ὁποῖο τὸ καίγαν στὴ φωτιά. Σήμερα ὅμως τὸ θάβουν στὴν αὐλὴ. Μόλις πέσῃ τὸ μωρὸ, τὸ ἀφαλοκόβουν. Μετὰ τὸ κάνουν μπάνιο, τοῦ ρίχνουν ἀλάτι καὶ τὸ φασκιώνουν. Τὰ σπάργαν παλιότερα ἦταν ὕφαντά. Στὴ λεχὼ δίνουν τσάι καὶ γιὰ φαγητὸ φιδὲ καὶ ρύζι σούπα. Τῆς δένουν τὸ κεφάλι μὲ ἄσπρο μαντήλι, σημάδι τῆς λευτεριάς της, ποὺ τὸ κρατᾷ σαραντα ἡμέρες, καὶ τὴν ξαπλώνουν στοὺ κρεβάτι. Ὅταν θηλάξῃ τὸ μωρὸ, κρύβεται, γιὰ νὰ μὴ ματιαστῇ τὸ γάλα της, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια. Ἐπίσης γιὰ νὰ μὴ ματιαστῇ, περνάει σὲ κόκκινη κλωστή τὸ κοτσάνι τοῦ σκόρδου μὲ τὰ ριζίδια καὶ ἓνα φλουρί ἢ χρυσὸ ἀντικείμενο. Τὸ φυλαχτὸ αὐτὸ τῷχει πάντα ἀπάνω της. Ἡ ἀσπράντηστη λεχὼ δὲν πάει στὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ σὲ ξένο σπίτι, γιατί φέρνει γρουσουζιά καὶ τὸ γεμίζει ποντίκια. Κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τοῦ μωροῦ καὶ τῆς λεχῶνας βάζουν τὸ χτένι τοῦ ἀργαλειοῦ, τὰ μιτάρια, καὶ κεχρί, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πειράξουν οἱ νεράϊδες. Τὸ πρῶτ', ὅταν σηκώνεται ἡ λεχῶνα, βάζει πάνω στοὺ μωρὸ τὴ σκούπα ἢ τὸ φανό¹ (δίχτυ ψαρεύματος). Ὅταν τὸ βγάζουν ἔξω τὸ μωρὸ, τοῦ βάζουν στοὺ μέτωπο μιὰ βούλα ἀπὸ τὸ τηγάνι καὶ στοὺ καπελάκι τοῦ ἓνα ματόχανδρο, γιὰ νὰ μὴ ματιαστῇ. Ἐὰν ὅμως ματιαστῇ, ἡ μητέρα τοῦ ἢ ἄλλη γριά ρίχνει τὸ σταυρὸ, γιὰ νὰ δῇ, ἂν εἶναι ματιασμένο νὰ τὸ ξεματιάσῃ. Τὸ ξεματίασμα γίνεται ὡς ἑξῆς: Σ' ἓνα ποτήρι νερὸ, ἀφοῦ τὸ σταυρώσουν τρεῖς φορές, ρίχνουν μέσα τὸ σταυρὸ, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἐὰν πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἀνεβοῦν φυσαλλίδες, τὸ μωρὸ εἶναι ματιασμένο. Μὲ

¹ Πέντε χιλιόμετρα ΝΑ τῆς Μπαλάφτσας εἶναι ἡ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῆς Μπαλάφτσας ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ψάρεμα.

τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ πλένουν καὶ τοῦ δίνουν νά πιῇ. Ἐὰν αὐτὸς ποὺ τὸ μάτιασε εἶναι γνωστός, τοῦ παίρνουν ἀπὸ πάνω του, χωρὶς νά τὸ καταλάβῃ, μιὰ κλωστή καὶ μ' αὐτὴ θυμιατίζουν τὸ μωρό. Ἡ παίρνουν ἀπὸ τὴν πατημασιά του χῶμα καὶ τὸ ρίχνουν στὸ νερὸ τοῦ ποτηριοῦ ποὺ ἔριξαν τὸ σταυρό.

Δ'. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΓΑΜΟ

α) Προξενιά. Τὴν προξενιά στὴ Μπαλάφτσα τὴ στέλνει πάντοτε ὁ γαμπρὸς μὲ δικό του ἄνθρωπο συγγενικό, ἡλικιωμένο (θεῖος, θεία, ἐξάδελφος). Τὸ προξενεῖο μιλιόνταν, χωρὶς νά τὸ ἀκούῃ τὸ κορίτσι, στὸ ὁποῖο δὲν ἔπεφτε λόγος. Ἐὰν δεχόνταν τὴν προξενιά τὸ κορίτσι, τότε ἔδινε στὸ γαμπρὸ ἓνα «πισκίρι», πετσέτα, ὕφαντὴ, σημάδι ὅτι δέχονταν τὴν προξενιά.

Ἐνα Σαββατόβραδο θὰ πῆγαιναν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ ὁ προξενητὴς μὲ τὰ ἀσημένια δαχτυλίδια, μὲ τὰ σκουλαρίκια, μὲ μιὰ καρφίτσα, μ' ἓνα ζευγάρι παπούτσια ἢ παντόφλες καὶ μὲ ἓνα λουλούδι δεμένο σὲ ξυλάκι μὲ πολύχρωμες κλωστές, γιὰ νά ἀλλάξουν τὰ δαχτυλίδια. Τὸ ξυλάκι, στὸ ὁποῖο προσδένεται τὸ λουλούδι, εἶναι τελείως σκεπασμένο μὲ τὶς πολύχρωμες κλωστές. Τὰ δαχτυλίδια τὰ ἔπαιρνε ὁ γεροντότερος καὶ ρίχνοντάς τα τρεῖς φορὲς ἀπὸ τὴ μιὰ χούφτα στὴν ἄλλῃ ἔλεγε:

«Νὰ ζήσουν νὰ γεράσουν»

Τὴν ἴδια εὐχὴ ἐπαναλαμβάνουν ὅλοι ὅσοι εἶναι στὸν ἀρραβώνα. Τελειώνοντας παίρνουν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ τὸ δαχτυλίδι τῆς νύφης καὶ οἱ γονεῖς τῆς νύφης τὸ δαχτυλίδι τοῦ γαμπροῦ, γιὰ νά τοὺς τὰ δώσουν.

Τὸ ξυλάκι μὲ τὸ λουλούδι θὰ τὸ ἔχῃ στὸ αὐτὶ ἡ νύφη μιὰ βδομάδα. Μετὰ θὰ τὸ βάλῃ στὸ σεντούκι τῆς καὶ ὅταν θὰ πιάσουν τὰ προζύμια τοῦ γάμου, θὰ τὸ ρίξῃ μέσα στὸ νερό. Ἡ νύφη θὰ δώσῃ γιὰ δῶρα «σκαφούνια» καὶ «πισκίρια». Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ τὸ βράδυ θὰ πάῃ στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ ὁ γαμπρὸς μὲ ἓνα-δυὸ συγγενικά του πρόσωπα. Ἀπὸ μέρους τῆς νύφης θὰ εἶναι οἱ συγγενεῖς καὶ θὰ τοὺς φιλέψουν κρέας, ψάρια ἢ πίττα.

Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἀρραβώνα ἡ νύφη τὶς γιορτὲς καὶ τὶς Κυριακὲς στέλνει στὸ γαμπρὸ ἓνα λουλούδι δεμένο σὲ ξυλάκι μὲ πολύχρωμες κλωστές. Τὸ λουλούδι αὐτὸ ὁ γαμπρὸς τὸ φορᾷ στὸ πέτο τοῦ σακακιοῦ.

Στὸ ἐξάμηνο ἀπὸ τὸν ἀρραβώνα, μέρα Κυριακὴ, θὰ πῆγαιναν στὴ νύφη οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ τὰ φλωριά. Πέντε-δέκα φλωριά, ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ γαμπροῦ, δεμένα σὲ ἄλυσίδα. Τὰ φλωριά καὶ τὴν καρφίτσα ἡ νύφη θὰ τὰ φοροῦσε στὸ στήθος.

Τὶς ἀπόκριες τοῦ Πάσχα ὁ γαμπρὸς στέλνει στὴ μνηστή του δῶρο 3-4 κιλά σκληρὸ χαλβᾶ. Τὸ Μ. Σάββατο στέλνει τὴ λαμπάδα γιὰ τὴν Ἀνάσταση.

β) Ἡ πρὸ τοῦ γάμου ἐβδομάδα. Τὴν πρὸ τοῦ γάμου Κυριακὴ ὁ γαμπρὸς ὁ ἴδιος ἢ μὲ συγγενικό του πρόσωπο εἰδοποιεῖ τὸν κουμπάρο του μὲ μισὸ κιλὸ οὔζο καὶ μ' ἓνα πιάτο μὲ σταφίδες καὶ μπιλιμπίδια (στραγάλια), δεμένο σ' ἓνα μαντήλι, γιὰ τὸ γάμο τὴν ἐπόμενη Κυριακὴ. Τὴν ἴδια μέρα οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ μαζὶ μὲ ἄλλους συγγενεῖς κι' ἀφοῦ πάρουν κι' ἓνα μπουκάλι οὔζο πᾶνε στὴ νύφη, γιὰ νὰ κανονίσουν τὰ δῶρα, ποὺ θὰ δώσῃ ὁ γαμπρὸς στὴν οἰκογένεια τῆς νύφης καὶ ἡ νύφη στὴν οἰκογένεια τοῦ γαμπροῦ. Ἡ συμφωνία αὕτῃ λέγεται «παπουνσλοῦκ». Μετὰ τὸ «παπουνσλοῦκ» τὸ οὔζο τοῦ γαμπροῦ τὸ ἀνακατώνουν μὲ ἰσόποσο οὔζο τῆς νύφης καὶ κερνιοῦνται ἀπὸ τὸ ἀνακατεμένο οὔζο.

Τὰ δῶρα τοῦ γαμπροῦ εἶναι: Παπούτσια στὴν πεθερὰ καὶ στὶς κουνιάδες. Τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου στέλνει στὴ νύφη ζῶνῃ ἀργυρὴ γιὰ τὴ μέση, βέλο, παπούτσια καὶ κίτρινα τέλια γιὰ τὶς «κοσιές», πλεξοῦδες.

Τὰ δῶρα τῆς νύφης εἶναι: Τσιμπέρια στὶς θείες τοῦ γαμπροῦ, σκαφούνια καὶ πισκίρια στοὺς θεῖους τοῦ γαμπροῦ.

Τὴ Δευτέρα στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ πιάνουν τὸ προζύμι γιὰ τὰ ψωμιά τοῦ γάμου, ποὺ θὰ ζυμωθοῦν τὴν Πέμπτη. Τὸ προζύμι τὸ πιάνει μιὰ ἀδελφὴ του ἢ ἄλλο συγγενικό πρόσωπο φορώντας τραγιάσκα στὸ κεφάλι. Στὸ ἀνάπιασμα τοῦ προζυμιοῦ τραγουδοῦν καὶ τὸ παρακάτω τραγούδι:

*Μαργαριτάρινος γαμπρὸς
καὶ μάλαμα ἡ νύφη
σ' ἐντὴ μ' ἁμάν.
Αὐτὸν τὸ γιὸ ποὺ ἔχετε
νὰ τὸν ἀρραβωνιάστε.
Νὰ πάρτει νύφ' ἀπὸ μακρὰ
καὶ νύφ' ἀπὸ τὰ ξένα
σ' ἐντὴ μ' ἁμάν.
—Δὲν θέλω νύφ' ἀπὸ μακρὰ
δὲ θέλω κι ἀπ' τὰ ξένα,
μὸν θέλω τὴ γειτόννισά μ'
τὴ παραμαυρομάτα
σ' ἐντὴ μ' ἁμάν.*

Τὴν Τετάρτη ἡ νύφη ἀπλώνει σὲ μιὰ κάμαρα τὴν προῖκα τῆς καὶ καλεῖ ὅλα τὰ κορίτσια καὶ τὶς γυνεῖκες νὰ τὴν ἰδοῦν. Ἡ προῖκα μένει ἐκτεθειμένη καὶ τὴν Πέμπτη. Τὴν ἡμέρα αὕτῃ μιὰ ἀδελφὴ τῆς ἢ ἄλλο συγγενικό πρόσωπο μὲ κλαδί τριανταφυλλιάς στὸ αὐτὶ πιάνει τὸ προζύμι γιὰ τὰ ψωμιά, ποὺ θὰ ζυμωθοῦν τὴν Πέμπτη. Μετὰ τὸ ἀνάπιασμα οἱ γυναῖκες κυνηγοῦνται με-
ταξύ τους, ποιά θὰ πιάσῃ τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ τὴν πασαλεῖψῃ μὲ προζύμια. Στὸ ἀνάπιασμα τοῦ προζυμιοῦ τραγουδοῦν καὶ τὸ παρακάτω τραγούδι:

*Σήμερα μαῦρος οὐρανός,
 σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερα ποὺ χωρίζεται, ἁμάν,
 μάνα καὶ θυγατέρα.
 Κλάψτι ματάκια μ' κλάψτι
 δάκρυα φορτωθεῖτε,
 γιατί θά δεῖτε ξενιτειά, ἁμάν,
 ὥσπου νά βαρεθεῖτε.
 Ἀφήνω γειὰ στή γειτονιά
 καὶ γειὰ στοὺς ἰδικούς μου
 ἀφήνω καὶ στή μάνα μου, ἁμάν,
 τρία γυαλιὰ φαρμάκι.
 τὸνα νά πίνῃ τὸ πρωῒ,
 τᾶλλο τὸ μεσημέρι,
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, ἁμάν,
 νά πίν' καὶ μένα νά θυμᾶται.*

Τὴν Πέμπτη στοῦ γαμπροῦ ζημώνοντας τὰ ψωμιά φκιάνουν καὶ ἓνα ἰδιαίτερο ψωμί κεντημένο, ποὺ τὸ λένε «κουλάκ». Τὸ «κουλάκ» θά τὸ πάρῃ μιὰ γυναίκα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ γαμπροῦ καὶ θά τὸ πάῃ στὴ νύφη. Ἡ νύφη, ποὺ ἔχει καλεσμένους τοὺς συγγενεῖς τῆς, γιὰ νὰ ζυμώσουν τὰ ψωμιά, παραθέτει τραπέζι στὴ γυναίκα ποὺ ἔφερε τὸ «κουλάκ». Πάνω στὸ τραπέζι τεμαχίζουν καὶ τὸ «κουλάκ», ποὺ εἶναι σημάδι, ὅτι ὁ γαμπρὸς καλεῖ τὴ νύφη.

Τὴν Παρασκευὴ στῆς νύφης μαζεῦουν τὴν προίκα. Καὶ τὸ βράδυ ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης καλοῦν γιὰ τὸ γάμο. Τὸ κάλεσμα γίνεται μὲ οὔζο καὶ μὲ ἓνα μῆλο.

Μέχρι τὸ Σάββατο βράδυ ὅλοι οἱ καλεσμένοι στέλνουν στὸ γαμπρὸ ἢ στὴ νύφη ἀπὸ ἓνα δῶρο. Τὰ δῶρα εἶναι συνήθως οἰκιακά σκεύη.

Τὸ «Χράμπουλο».

Τὸ Σάββατο, πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος καὶ ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν οἱ συγγενεῖς, θά φκιᾶσουν καὶ θά στολίσουν τὸ «χράμπουλο». Τὸ «χράμπουλο», ποὺ σήμερα λέγεται φλάμπουρο, εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία. Θά τὴ δέσουν στὸν κοντὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ σταυρὸ τοῦ κοντοῦ θά φκιᾶσουν ἄλλο σταυρό, στοῦ ὁποίου τὶς ἄκρες θά μῆξουν 4 μῆλα ἢ 4 πορτοκάλια. Τὸ σταυρὸ θά τὸν στολίσουν μὲ ἄνθη καὶ κόκκινες κλωστές. Κατὰ τὸ στολίσμα τοῦ «χράμπουλου» τὰ ὄργανα παίζουν καὶ ἄλλοι χορεύουν. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ «χράμπουλο» ἦταν μιὰ κόκκινη «σαρβέτα» (μαντήλι) δεμένο σὲ κοντό. Ἀφοῦ γίνη τὸ «χράμπουλο», τὸ παίρνουν οἱ συγγενεῖς καὶ τὸ χορεύουν μὲ τὴ σειρὰ γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι τῇ συνοδείᾳ τῶν ὁργάνων. Μιὰ γυναίκα μὲ

ένα πιάτο σταφίδες και «μπιλμπίδια» (στραγάλια) ἀνακατεμένα κερνάει τούς ἀνθρώπους, πού ἔχουν μαζευτῇ. Μετά τὸ χορὸ τὸ «χράμπουλο» τὸ στήνουν ὀρθιο στὴν αὐλῇ. Τώρα ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν ἀδερφό του ἢ γαμπρό του ἢ φίλο του καὶ μὲ 4-5 ἄλλους στέλνει στὴ νύφη τὸ σεντούκι, γιὰ νὰ βάλῃ μέσα τὴν προίκα. Σὲ αὐτοὺς ἡ νύφη θὰ δώσῃ ἀπὸ ἓνα μαντίλι ἢ «πισκίρι».

Ὅταν μαζευτοῦν οἱ καλεσμένοι, θ' ἀρχίσουν νὰ χτενίζουν τὴ νύφη. Τὴ χτενίζει ἓνα κορίτσι καὶ τ' ἄλλα τὴν τραγουδοῦν. Μετά τὸ χτενίσμα θὰ ρίξουν τὴν προίκα στὸ σεντούκι. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παρισταμένους θέλουν παίρνουν ἀπὸ ἓνα κομμάτι ροῦχο καὶ τὸ ρίχνουν στὸ σεντούκι μαζί μὲ φιλοδώρημα, νόμισμα κυρίως, λέγοντας τὴν εὐχή, «*νὰ ζήσουν νὰ γηράσουν*».

Τὸ γλέντι, πού ἔχει ἀρχίσει, συνεχίζεται. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα θὰ στρώσουν τὸ τραπέζι. Τὰ συνηθέστερα φαγητὰ εἶναι πατάτες, πιλάφι, ψάρια, φασόλια.

Καὶ τώρα ἂς δοῦμε τί γίνεται στοῦ γαμπροῦ.

Αὐτοὶ πού πῆγαν τὸ σεντούκι στὴ νύφη θὰ πᾶνε τώρα στὸν κουμπάρο μὲ τὰ ὄργανα νὰ τὸν κεράσουν καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσουν νὰ ἐτοιμασθῇ. Στὸ διάστημα αὐτὸ πού βρίσκονταν στὸν κουμπάρο, στοῦ γαμπροῦ ἔχουν φωνάξει τὸν παπᾶ καὶ διαβάζει εὐχὴ στὰ ροῦχα τοῦ γαμπροῦ, πού θὰ φορέσῃ. Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὸν κουμπάρο κι' ὅσο νὰ μαζευτοῦν ὅλοι οἱ καλεσμένοι, ὀρισμένοι συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ θὰ πᾶνε μαζί μὲ τὰ ὄργανα γιὰ δεύτερη φορὰ νὰ καλέσουν τοὺς πιὸ στενοὺς συγγενεῖς του. Ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν ὅλοι οἱ καλεσμένοι καὶ θάξῃ νυχτώσει, θὰ γίνῃ τὸ ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

Στὴ μέση τοῦ χοροῦ κάθεται ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν «μπουχτσά» στὸ λαιμό. Ὁ «μπουχτσάς» εἶναι ἓνα κομμάτι ὕφασμα βαμβακερό, ἄσπρο, ὕφασμένο στὸν ἀργαλειό. Στὴ μέση ἔχει μιὰ ὀπὴ γιὰ νὰ περνιέται στὸ λαιμό. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ξυρίσματος τέσσαρα ἀγόρια μὲ τὸνα χέρι κρατοῦν τὶς γωνιὲς τοῦ «μπουχτσᾶ» καὶ μὲ τᾶλλο χέρι κρατοῦν ἀπὸ ἓνα ὀρθιο δαδι ἀναμένο, γιὰ νὰ φέγγουν.

Ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ ξύρισμα, πρῶτα οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ, ὕστερα οἱ συγγενεῖς καὶ μετὰ ὅλοι οἱ καλεσμένοι περνοῦν καὶ ρίχνουν μέσα στὸ «μπουχτσά» ἀπόνα φιλοδώρημα λέγοντας τὴν εὐχή:

*«Νὰ ζήσουν νὰ γηράσουν
καὶ μ' ἄσπρα γένεια νὰ γίνουν».*

Τὰ χρήματα τὰ παίρνουν τὰ τέσσαρα παιδιά καὶ τὸ «μπουχτσά» πᾶνε καὶ τὸν πλένουν στὴ βρύση ἢ στὸ ποτάμι. Τώρα θὰ γίνῃ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμπροῦ. Ντυμένος πιά ὁ γαμπρὸς, μὲ τὸ χράμπουλο μπροστά, τὰ ὄργανα καὶ μ' ὅσους καλεσμένους θέλουν θὰ πᾶνε νὰ πάρουν τὸν κουμπάρο, γιὰ νὰ τὸν φιλέψουν. Μαζί τους θὰ ἔχουν ἓνα μπουκάλι οὔζο μὲ λουλούδια στὸ

πῶμα, ἓνα πιάτο σταφίδες, μπιλμπιδία καὶ ἓνα μῆλο. Στὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου, ἀφοῦ ἀλληλοκεραστοῦν μὲ οὔζο, σταφίδες καὶ μπιλμπιδία, θὰ γυρίσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ὁ κουμπάρος μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ μὲ τοὺς καλεσμένους του θὰ καθίση σὲ ἰδιαίτερο δωμάτιο. Μετὰ τὸ κέρασμα θὰ στρώσουν τὸ τραπέζι. Στὸν κουμπάρο βάζουν μπροστὰ ἓνα πιάτο μὲ σταφίδες, μπιλμπιδία καὶ ἓνα μῆλο, γιὰ νὰ προσφέρῃ καὶ νὰ εὐχηθοῦν «νὰ ζήσουν νὰ γηράσουν». Ἀφοῦ γίνη αὐτὸ τὸ κέρασμα, θὰ στρωθῇ τὸ τραπέζι. Μετὰ τὸ τραπέζι κι ἀφοῦ τὰ ὄργανα παίξουν στὸν κουμπάρο 2-3 τραγούδια, θ' ἀρχίσῃ ὁ χορός, πρῶτα μὲ τὸν κουμπάρο καὶ τὸ γαμπρὸ. Ἀφοῦ χορέψῃ ὁ γαμπρός, μὲ τὴν ἄδεια τοῦ κουμπάρου πάει νὰ κοιμηθῇ. Τὸ γλέντι θὰ συνεχίσῃ ὥς τὰ ξημερώματα τῆς Κυριακῆς, ὅποτε ὁ κουμπάρος φεύγει στὸ σπίτι του τῇ συνοδείᾳ τῶν ὀργάνων.

γ) Ἡ Κυριακὴ τοῦ γάμου. Μετὰ τὴν ἐκκλησία οἱ καλεσμένοι μαζεῦονται στὰ δυὸ σπίτια, τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, καὶ γλεντοῦν.

Οἱ συγγενεῖς καὶ καλεσμένοι τοῦ γαμπροῦ μὲ τὸ «χλάμπουρο» μπροστὰ καὶ μὲ τὰ ὄργανα θὰ πᾶνε στὴ νύφη τὸ βέλο, τὰ παπούτσια, τὶς κάλτσες, τὴ χτένα, τὰ γάντια, τὴν ἀσημένια ζώνη καὶ τὴ σκουρτέλλα. Τῇ δεξιᾷ κάλτσα καὶ τὸ δεξιὸ παπούτσι θὰ τὰ φορέσῃ στὴ νύφη ὁ ἀδερφὸς τοῦ γαμπροῦ ἢ ἡ ἀδερφή του. Ἀφοῦ κεραστοῦν, ἐπιστρέφουν πάλι στὸ σπίτι.

Τώρα θ' ἀρχίσῃ τὸ ντύσιμο καὶ τὸ στόλισμα τῆς νύφης. Ἡ νύφη δίνει ἀπὸ τὰ τέλια τῆς καὶ στὰ ἄλλα κορίτσια, γιὰ νᾶχουν καλὴ τύχη.

Στὸ ντύσιμο καὶ στὸ στόλισμα τῆς νύφης λένε τὸ παρακάτω τραγούδι:

*Σήμερα γάμος γίνεται σὲ ὠραῖο περιβόλι,
σήμερα πιά χωρίζεται ἡ μάνα ἀπὸ τὴν κόρη.
Νύφη στὸ σπίτι πού θὰ πᾶς καλὰ νὰ τοὺς κοιτάξῃς
τὴν πεθερά, τὸν πεθερὸ καλὰ νὰ τοὺς τιμᾷσαι.
Νύφη μου τὸ φουστάνι σου ἄγγελοι σοῦ τὸ ράβαν
καὶ κάτω στὸν ποδόγυρο τὸ ὄνομά σου γράψαν.
Μικρὴ-μικρὴ μεγάλωσε σὲ γλάστρα λουλουδάτη
καὶ τώρα τὴ χαρίζομε σ' ἓνα παλληκαράκι.
Σήκωσ' γαμπρὲ τὸ χέρι σου καὶ κάνε τὸ σταυρὸ σου
καὶ παρακάλα τὸ Θεὸ νὰ ζῇ τὸ στέφανό σου.
Γαμπρέ, μιά χάρη σοῦ ζητῶ καὶ πρέπει νὰ τὴν κάνης,
τὸ ἄνθος πού σοῦ δώσαμε νὰ μὴ μᾶς τὸ μαράνης.
Πῶς πρέπει τ' ἄσπρο τ' ἄλογο σὲ πράσινο λειβάδι
ἔτσι πρέπει κι' ἡ νύφη μας κοντὰ στὸ παλληκάρι.
Νύφη μου μὴν πικραίνεσαι καὶ μὴ λυγᾷ ἡ καρδιά σου.
Καλύτερα ἀπ' τὴ μάνα σου θὰ σ' ἔχῃ ἡ πεθερά σου.*

Τὸ παραπάνω τραγούδι εἶναι ὄλο συμβουλές, πῶς νὰ συμπεριφέρεται ἡ νύφη στὰ πεθερικά καὶ ὁ γαμπρὸς στὴ νύφη.

Ἐπὶ τοῦ γαμπροῦ τώρα θὰ πᾶνε νὰ πάρουν τὸν κουμπάρο. Μπροστὰ πάει τὸ «χράμπουλο», τὰ ὄργανα καὶ τὸ ψῖκι. Μαζί τους ἔχουν ἅλιν ρακὶ καὶ ἓνα πιάτο σταφίδες καὶ μπιμπιδια, γιὰ νὰ ἀλληλοκεραστοῦν. Ἀφ' οὗ παρουσιάζουν τὸν κουμπάρο, γυρίζουν στὸ σπῖτι καὶ στρώνεται τὸ τραπέζι. Μετὰ τὸ τραπέζι πᾶνε γιὰ τὴ νύφη μὲ τὴν ἐξῆς σειρά. Μπροστὰ πᾶνε οἱ δυὸ χραμπουλτζήδες κρατώντας «τὸ χράμπουλο». Ἀκολουθοῦν τὰ ὄργανα καὶ ὁ χορὸς τῶν νέων. Πίσω ἀπὸ τὸ χορὸ ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν κουμπάρο καὶ τὸ ψῖκι.

Ὅταν θὰ πλησιάσουν στῆς νύφης, οἱ δυὸ χραμπουλτζήδες τρέχουν καὶ πᾶνε πρῶτοι. Ἀφ' οὗ τοὺς βάλουν σταυρωτὰ στὸ στήθος δυὸ μαξιλάρια ὑφαντὰ ἐπιστρέφουν καὶ μπαίνουν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς.

Στὴν αὐλὴ τῆς νύφης ἢ σ' ἓνα δωμάτιο, ὅταν δὲν τὸ ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς, ἔχουν στημένο τὸ τραπέζι τοῦ κουμπάρου μὲ τὰ φαγητά. Στὴ μέση τοῦ τραπέζι ἔχουν μιὰ κουλούρα κι' ἐπάνω τῆς ἓνα πιάτο μὲ σταφίδες, μπιμπιδια κι' ἓνα μῆλο. Ὁ κουμπάρος σπάζει τὴν κουλούρα ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ σὲ τέσσερα κομμάτια καὶ τὰ βάζει στὸ τραπέζι νὰ φᾶνε.

Ὁ γαμπρὸς θὰ φάη λίγο ψωμί καὶ λίγο φαγητό, γιὰ ν' ἀφήσῃ καὶ γιὰ τὴ νύφη.

Ἐδῶ τώρα γίνεται καὶ τὸ παρακάτω ἀγώνισμα:

Ἐνας συγγενὴς τῆς νύφης κρατᾷ ἓνα μαντήλι, ποὺ τὸ ἔχει δώσει ἡ νύφη. Σὲ μιὰ ἀπόσταση 100-150 μέτρων τρέχουν νέοι ἀπὸ τὰ δύο ψίκια. Στὸ τρέξιμο χτυποῦν καὶ τὰ ὄργανα. Ὅποιος ἔρθῃ πρῶτος, ἐκεῖνος παίρνει τὸ μαντήλι καὶ τὸ φιλοδώρημα τοῦ κουμπάρου. Ὁ νικητὴς μὲ τὸ μαντήλι στὸ χέρι ἀνοίγει καὶ τὸ χορὸ. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χοροῦ φορτώνεται καὶ ἡ προῖκα πᾶνω στὰ κάρρα. Ἀμα φύγῃ ἡ προῖκα, βγάζουν τὴ νύφη ἔξω στὴν αὐλὴ καὶ δωρίζει στοὺς γονεῖς τῆς, στ' ἀδελφία τῆς καὶ στὰ ἐξαδέλφια τῆς. Τὰ δῶρα εἶναι: Πουκάμισα, τσιμπέρια, πискίρια. Στὸ δῶρισμα τὰ ὄργανα παίζουν τὸ παρακάτω πονετικὸ τραγούδι:

*Σήμερον μαῦρος οὐρανός,
σήμερον μαῦρη μέρα,
σήμερον ποὺ χωρίζεται, ἁμάν,
μᾶνα καὶ θυγατέρα.
Κλάψτι, ματάκια μ' κλάψτι
δάκρυα φορτωθεῖτε,
γιατὶ θὰ δεῖτε ξενιτεῖά, ἁμάν,
ὥς ποὺ νὰ βαρεθεῖτε.
Ἀφ' ἡνῶ γειὰ στὴ γειτονιά
καὶ γειὰ στοὺς ἰδικούς μου,*

*ἀφήνω καὶ στὴ μάνα μου, ἀμάν,
τρία γυαλιὰ φαρμάκι.
Τὸνα νὰ πίνη τὸ πρωῒ,
τᾶλλο τὸ μεσημέρι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, ἀμάν,
νὰ πίν' καὶ μένα νὰ θυμᾶται.*

Μετὰ τὸ δῶρισμα ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Μπροστὰ πηγαίνει τὸ «χράμπουλο». Ἀκολουθεῖ ὁ χορὸς τῶν νέων μὲ τὰ ὄργανα. Ὁ κουμπάρος μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ οἱ οἰκογένειες τοῦ γαμπροῦ καὶ τοῦ κουμπάρου. Μετὰ ἔρχεται ἡ νύφη μὲ τὴν οἰκογένειά της. Παλιότερα ἡ νύφη ἀκολουθοῦσε σὲ ἄλογο καβάλλα. Πίσω ἀπὸ τὴ νύφη ἀκολουθοῦν οἱ καλεσμένοι.

Ὅταν ξεκινᾷ ἡ νύφη ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι, σπάει ἓνα κουλούρι σὲ κομμάτια, τὰ ὁποῖα ρίχνει μὲ τὸ ἓνα χέρι μπρὸς καὶ μὲ τᾶλλο πίσω. Μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας θὰ σπάσῃ δεύτερο κουλούρι καὶ τὰ κομμάτια θὰ τὰ πετάξῃ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Μετὰ τὴ στέψη οἱ καλεσμένοι ἀποχωροῦν. Συνοδεύουν τὴ νύφη στὸ σπίτι οἱ στενοὶ συγγενεῖς. Στὴν πόρτα τοῦ γαμπροῦ ἡ νύφη σπάζει τὸ τρίτο κουλούρι καὶ τὰ κομμάτια τὰ πετάει πάλι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Τὰ τρία αὐτὰ κουλούρια τὰ φκιάχνει ἡ μάνα της.

Ὅταν μπαίνει ἡ νύφη στὸ σπίτι, ὁ γαμπρός, ποὺ εἶναι κρυμένος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, τὴ χτυπᾷ ἑλαφρὰ τρεῖς φορές στὴν πλάτη γιὰ νὰ τὸν φοβᾶται.

Μέσα στὸ σπίτι θὰ καθήσουν ὁ κουμπάρος μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του, ὁ γαμπρός μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του καὶ τῆς νύφης οἱ στενοὶ συγγενεῖς, ἐκτὸς τοῦ πατέρα της, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴ στέψη ἐπιστρέφει στὸ σπιτι του.

Τώρα γίνεται τὸ κέρασμα τοῦ γαμπροῦ μὲ ρακί, σταφίδες, μπιλμπιδία καὶ κουφέτα. Μετὰ τὸ κέρασμα γίνεται τὸ δῶρισμα τῆς νύφης στὸν κουμπάρο. Τὰ δῶρα εἶναι: Πουκάμισο, κάλτσες καὶ μαντήλι, στὸν κουμπάρο ἀπαράιτητο. Στὴν κουμπάρα τσιμπέρι καὶ κάλτσες. Στὴν ὑπόλοιπη οἰκογένεια μαντήλια, πισκίρια καὶ κάλτσες. Ὑστερα ἀπ' τὸ δῶρισμα ἀκολουθεῖ τὸ κέρασμα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ μαζί. Ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ κέρασμα, ὁ κουμπάρος θὰ χορέψῃ μὲ τὴ νύφη καὶ τὸ γαμπρό. Μετὰ τὸ χορὸ ἀποχωρεῖ στὸ σπίτι τοῦ τῆ συνοδεία τῶν ὀργάνων. Μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ κουμπάρου ἡ νύφη θὰ δώρῃ στὴν οἰκογένεια τοῦ γαμπροῦ τὰ συμφωνηθέντα τὴν πρὸ τοῦ γάμου Κυριακή.

Τώρα ἀποχωροῦν οἱ γονεῖς τῆς νύφης, ποὺ στὸ μεταξὺ ἤρθαν ὕστερα ἀπὸ εἰδικὸ κάλεσμα, μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τους τῆ συνοδεία τῶν ὀργάνων. Μετὰ ἀπ' αὐτοὺς, ἀφοῦ ἀποχωρήσουν καὶ οἱ στενοὶ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, τὸ ζεύγος πηγαίνει στὴν κάμαρά του.

δ) Μετά τὸ γάμο. Στὰ ξημερώματα τῆς Δευτέρας ἡ πεθερά μὲ δυὸ ἄλλες γριεὲς τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος θὰ ἐξέταζαν τὴν παρθενικότητα τῆς νύφης.

Ἐὰν ἡ νύφη ἦταν παρθένος, θὰ ρίχνονταν 1-2 ντουφεκιεὲς ἢ θὰ χτυποῦσε τὸ νταούλι ἀδιάκοπα. Μιὰ γυναίκα μὲ ἓνα μπουκάλι γλυκὸ ρακὶ (οὔζο, στὸ ὅποιο ἔριχναν ζάχαρι) πῆγαινε καὶ κερνοῦσε τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἄλλη γυναίκα πῆγαινε καὶ κερνοῦσε τὸν κουμπάρο μὲ τὸ ἴδιο ρακί. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ νύφη, ἀπλώνει πάλι τὴν προίκα, ἡ ὁποία ἔμενε ἐκτεθειμένη 2-3 μέρες. Ὁ γαμπρὸς μὲ τὸ ἴδιο ρακὶ καλοῦσε τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τοῦ καὶ ἄρχιζε τὸ γλέντι.

Μιὰ ὁμάδα μὲ τὰ ὄργανα πῆγαινε στὸν κουμπάρο νὰ τὸν κεράσῃ. Κι' ἄφου ἔπαιρνε 2-3 κότες, ἐπέστρεφε πάλι στοῦ γαμπροῦ. Μετὰ πῆγαιναν καὶ καλοῦσαν τοὺς γονεῖς τῆς νύφης, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ εἶχαν καλεσμένους σὲ τραπέζι τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τους.

Ἡ μάνα τῆς νύφης μὲ μιὰ κουλούρα καὶ μὲ συγγενικὲς γυναῖκες καὶ ἡ κουμπάρα μὲ κουλούρα καὶ γλυκὰ καὶ καὶ μὲ συγγενικὲς γυναῖκες πῆγαιναν νὰ κεράσουν τὴ νύφη. Μετὰ τὴ διαπίστωση τῆς παρθενικότητος καὶ μετὰ τὸ τραπέζι, πού τοὺς παρέθετε ὁ γαμπρὸς, ἐπέστρεφαν.

Τὶς κότες, πού ἔπαιρναν ἀπὸ τὸν κουμπάρο, τὶς μαγεύρουν καὶ μετὰ τὸ τραπέζι διαλύονταν.

Τώρα, ἐὰν ἡ νύφη δὲν ἦταν παρθένος, ἀλλὰ ὁ γαμπρὸς τὴν παραδέχονταν γιὰ δική του, τότε δὲν γίνονταν τὸ ἔθιμο τῆς Δευτέρας. Ἐὰν ὅμως δὲν τὴν παραδέχονταν, κατέληγαν στὸ Δεσπότη γιὰ τὴ διάλυση τοῦ γάμου. Ἡ ἀποσοβοῦνταν ἡ ὑπόθεση μὲ τὸ ἀνέβασμα τῆς προίκα.

Ε'. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

α) Προγνωστικὰ τοῦ θανάτου. Ὁ θάνατος στὴ Μπαλάφτσα προμηνύεται ἀπὸ τὰ κακὰ ὄνειρα, τὰ σημάδια στὸ στήθος τῶν πουλερικῶν καὶ ἀπὸ ἄλλα φαινόμενα. Ὅταν στὸν ὕπνο ἰδῇ κανεὶς νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ μαῦρος καπνός, τότε κάποιος μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι θὰ πεθάνῃ.

Ἐπίσης, ἐὰν γκρεμίζεται τὸ σπίτι ἢ μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ ἐὰν χτίζεται σπίτι.

Τὸ στήθος τοῦ πουλερικοῦ ἐὰν εἶναι κόκκινο, τότε κάποιος ἀπὸ τὸ σπίτι θὰ πεθάνῃ.

Ὁ θάνατος προμηνύεται καὶ ἀπὸ τὰ παρακάτω φαινόμενα:

1) Ἐὰν λαλήσῃ ἡ κότα σὰν κόκορας. Τὴν κότα αὐτὴ τὴ δωρίζουν στὴν ἐκκλησία.

2) Ἐὰν λαλήσῃ ἡ κουκουμάφκα (κουκουβάγια) πάνω στὸ σπίτι.

3) Ἐὰν ζευγάρι κορακιῶν τρώγεται πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι, τότε τὸ ἀντρώγυνο τοῦ σπιτιοῦ θὰ χωρίση.

β) Τὸ ψυχorroγάημα. Ὅταν ψυχorroγάῃ ὁ ἄρρωστος, δὲν πρέπει νὰ φωνάζουν ἢ νὰ κλάψουν δυνατὰ οἱ σπιτικοί, γιατί γυρίζει πίσω ἡ ψυχὴ του καὶ θὰ βασανιστῇ πῶς πολὺ. Ὅταν τοῦ ἐτοιμοθάνατου δὲν βγαίνει ἡ ψυχὴ, λένε ὅτι θὰ ἔκαψε τὸ ζυγὸ τοῦ ἀλετριοῦ, ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται, γιατί τὸ ἐργαλεῖο αὐτὸ δίνει τὸ ψωμί. Γιὰ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ του εὐκολα, βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι του ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ζυγὸ.

γ) Μετὰ τὴν τελευτῇ. Ὅταν ξεψυχήσῃ ὁ ἄρρωστος, ἀλλάζουν τὸ νεκρὸ καὶ τὸν τοποθετοῦν στὴ μέση τῆς κάμαρας πάνω σὲ καινούργιο σεντόνι καὶ κιλὶμι μὲ δεμένα τὰ χέρια σταυρωτά, τὸ κεφάλι καὶ τὰ πόδια. Τὸν βάζουν πρὸς τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸν στολίζουν μὲ ἄνθη. Μὲ τὰ ἄνθη αὐτὰ καὶ λίγο χῶμα θὰ γεμίσουν τὸ μαξιλάρι, ποὺ θὰ τοῦ βάλουν μέσα στὸν τάφο.

Στὸ μέρος ποὺ ξεψυχᾷ καρφώνουν ἓνα καρφὶ καὶ τρεῖς βραδυὲς ἀνάβουν συνέχεια κερί καὶ θυμιάζουν τρεῖς φορὲς. Ἐὰν ὁ νεκρὸς μείνῃ βράδυ στὸ σπίτι, τότε γύρω του στὸ στρώμα βάζουν κεχρί καὶ δὲν ἀφήνουν μέσα στὸ δωμάτιο γάτα, γιὰ νὰ μὴν τὸν πηδήσῃ, ὅποτε βρυκολακιάζει.

Στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ βάζουν μιὰ δραχμὴ καὶ πάνω στὸ στόμα καὶ στὸ μέτωπο τοῦ φκιάνουν κέρινο σταυρὸ. Ἐὰν τὰ μάτια τοῦ νεκροῦ εἶναι ἀνοιχτά, κάποιον δικό του μακρυνὸν δὲν εἶδε. Ἐὰν ὁ νεκρὸς εἶναι ὁμορφος, τότε κι' ἄλλον θὰ πάρῃ μαζί του.

Οἱ φωτογραφίες τοῦ σπιτιοῦ ἀναποδογυρίζονται καὶ ὁ καθρέπης σκεπάζεται. Ὅταν ἐτοιμαστῇ ὁ νεκρὸς, χτυπάει ἡ καμπάνα.

Ἐνα χρόνον στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ δὲν πρέπει νὰ βάσουν οὔτε ροῦχα, οὔτε αὐγὰ τὸ Πάσχα.

Ἐνιά μέρες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κάνουν καμμιά δουλειά.

δ) Ταφή. Τὰ παλιὰ χρόνια δὲν ἐφτιαχναν φέρετρο. Τὸ νεκρὸ τὸν ἔβαζαν στὸ μνήμα μαζί μὲ τὸ σεντόνι, ἀφοῦ τοῦ ἔλυναν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, γιὰ νὰ πάῃ ἐλεύθερος.

Ἄν ὁ νεκρὸς βρεθῇ ἄλυτος, σημαίνει ὅτι ἦταν ἁμαρτωλός. Τὸν ἀφήνουν ἓνα βράδυ στὴν ἐκκλησία καὶ μετὰ τὸν ξαναθάβουν.

ε) Μετὰ τὴν ταφή. Μνημόσυνα. Στὴν ἐκκλησίᾳ μοιράζουν κόλλυβα, συχώριο, ἐλιές καὶ κρασί. Μετὰ ἡ πομπὴ ἐπιστρέφει στὸ σπίτι, ὅπου παρατίθεται τραπέζι. Τὰ φαγητὰ εἶναι φασόλια, πατάτες, ρύζι καὶ ἐλιές.

Στὶς ἐνιά μέρες βράζουν κόλλυβα. Τὰ μνημόσυνα τὰ κάνουν στίς 40 μέρες, στίς 6 μῆνες, στὸ χρόνο καὶ στὰ 3 χρόνια. Σὲ κάθε μνημόσυνο ἔχουν

κόλλυβα, ψωμί, ἐλιές, τυρί, σαραγλί γλύκισμα, κρασί και ρακί. Μετά ἀπὸ τὸ μνημόσυνο παρατίθεται στὸ σπῖτι τραπέζι μὲ νηστήσιμα φαγητά. Μόνο στὸ τρίχρονο μνημόσυνο, ποὺ γίνεται ἡ ἑκταφὴ, ὅποιος θέλει μαγειρεύει καὶ κρέας.

Ἐνδεΐξεις πένθους. Οἱ συγγενεῖς βάφουν τὰ ρούχα μαύρα καὶ οἱ γυναῖκες μαζεύουν τὶς πλεξίδες στὸ κεφάλι, σὲ σχῆμα στεφάνης, ἓνα χρόνο. Ἡ γυναῖκα τοῦ νεκροῦ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ της δὲν κατεβάζει τὶς πλεξίδες.

Γενικὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν ψυχῶν. Τὰ Σάββατα τῶν ψυχῶν, Ψυχοσάββατα, εἶναι ἑξί. Τρία εἶναι τὰ Ψυχοσάββατα τῆς μεγάλης Σαρακοστῆς. Τέταρτο εἶναι τὸ Σάββατο τῆς Πεντηκοστῆς. Γιά τὸ ψυχοσάββατο αὐτὸ πιστεύουν ὅτι οἱ ψυχές ἀπὸ τὸ Πάσχα ὥς τὴν Πεντηκοστή γυρίζουν ἔξω καὶ γιά νὰ βροῦν ἔτοιμο τὸ τραπέζι τὴν Πεντηκοστή, ποὺ ἐπιστρέφουν, κάνουν τὸ Ψυχοσάββατο. Πέμπτο εἶναι τὸ Σάββατο πρὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Καὶ ἕκτον, τὸ Σάββατο μετὰ τὶς ἀποκριές τῶν Χριστουγέννων.

Τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ, παραμονὴ Ψυχοσάββατου, πᾶνε στὴν ἐκκλησία ἓνα μπουκαλάκι κρασί. Τὴ λειτουργίᾳ καὶ τὸ κρασί τὰ δίνουν στὸν παπᾶ.

Τὸ σιτάρι τὸ μοιράζουν.

Τὴν ἡμέρα, τὸ Ψυχοσάββατο, πᾶνε στὴν ἐκκλησία ἓνα πιάτο σιτάρι, ἓνα ταψὶ ψωμί, ἓνα πιάτο ἐλιές ἢ τυρὶ ἢ ψάρια τηγανιτὰ ἢ αὐγὰ βρασμένα καὶ ἓνα μπουκάλι κρασί. Ὅλα αὐτὰ μετὰ τὴν ἀπόλυση τὰ μοιράζουν στὸ ἐκκλησίασμα.

ΣΤ'. ΛΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

α) Φθινοπωριάτικες γιορτές. Τὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Στυλιανοῦ (26 Νοεμβρίου) τὴν κρατοῦσαν γιά τὰ παιδιὰ καὶ γι' αὐτὸ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία ὑψώματα.

β) Χειμωνιάτικες γιορτές. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων βάζουν στὴ φωτιά ἓνα μεγάλο κούτσουρο ἀπὸ πουρνάρι καὶ μιὰ πέτρα στὸ τζάκι. Ἡ πέτρα θυμίζει τὴν κλῶσσα καὶ μένει στὸ τζάκι ὅλο τὸ δωδεκάημερο. Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ὅταν περνᾷ ὁ παπᾶς νὰ φωτίση, φεύγοντας πετοῦν κατόπι του καὶ τὴν πέτρα.

Τὸ κούτσουρο τὸ καίγουν λίγο τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, λίγο τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς καὶ λίγο τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων. Τὸ ὑπόλοιπο τὸ θάφτουν στὸ ἀμπέλι τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων. Τὴ στάχτη ἀπὸ τὸ κούτσουρο τὴ μαζεύουν καὶ τὴ ρίχνουν πρῶτ-πρῶτὶ τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων γύρω ἀπὸ τὸ σπῖτι, γιά νὰ φύγουν οἱ καλικάντζαροι. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ζυμώνουν ἓνα ταψὶ ψωμί, γιά

νά θυμιαστή ἡ οἰκογένεια καὶ νά φάη φρέσκο ψωμί. Πάνω στὸ ψωμί κολλοῦν κι' ἓνα κουλουράκι. Μετὰ τὸ θυμιάτισμα ξεκολλοῦν τὸ κουλουράκι ἀπὸ τὸ ψωμί καὶ τὸ κρεμοῦν ἀπ' ἓνα καρφί. Ἐκεῖ θὰ μείνῃ ἄγγιχτο μέχρι τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ὅποτε τὸ δίνουν στὰ ζῶα κρυφὰ ἀπὸ τὰ μικρὰ παιδιά. Γιὰ νὰ μὴν τ' ἀγγίξουν τὰ παιδιά, τὰ φοβερίζουν μὲ τὸν ἐρχομὸ τῶν καλικαντζάρων. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, ὅταν θυμιάζονται, θυμιάζουν καὶ ἓνα πιάτο μὲ ὅλους τοὺς σπόρους τῶν προϊόντων ποὺ σπέρνουν (σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι, σίκαλι, ντοματόσπορο, καρπουζόσπορο, πεπονόσπορο). Ὅταν ἔρθῃ ἡ ἐποχὴ τῆς σποράς, τοὺς θυμιατισμένους σπόρους τοὺς ἀνακατώνουν μὲ τὸν ὑπόλοιπο σπόρο ποὺ θὰ σπείρουν.

Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων τὰ παιδιά τραγουδοῦσαν τὰ Φῶτα μαυρισμένα μὲ φοῦμο ἀπὸ τοὺς φούρνους. Μὲ τὰ φιλοδωρήματα ἀγόραζαν γλυκὰ καὶ κρέας καὶ γλεντοῦσαν παρέες-παρέες τὴν ἡμέρα τῶν Φῶτων.

γ) Ἀνοιξιάτικες γιορτές 1. Τῶν Ἀγίων Θεοδώρων. Οἱ νοικοκυρὲς ψήνουν ψωμιὰ σὲ ταψιά καὶ τὰ μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στοὺς συγγενεῖς γιὰ τὴν υἰεΐα τῶν ἀλόγων. Μετὰ τὴν ἐκκλησία γίνονται ἵπποδρομίες, γιὰ νὰ φανῇ ποῖος ἔχει τὸ δυνατότερο ἄλογο.

2. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Ἐνα μῆνα μπροστὰ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου τὰ παιδιά μαζεῦουν ἀπὸ τὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τοῦφες ἀπὸ πουρνάρια. Μ' αὐτὲς κάνουν σωροὺς γύρω ἀπὸ τὸ χωριὸ ὡς 3-4 μέτρα ἀψηλούς. Κατὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα τῆς Κυριακῆς βάζουν φωτιὲς στοὺς σωροὺς καὶ τοὺς πηδάνε. Τὶς φωτιὲς αὐτὲς τὶς λένε «χαμίνες».

3. Ἡ 1η Μαρτίου. Τὴν 1ην Μαρτίου τὰ παιδιά γυρνοῦν στὰ σπίτια μ' ἓνα ξύλινο ὁμοίωμα χελιδονιοῦ καὶ μ' ἓνα καλάθι γεμᾶτο πρασινάδα. Τραγουδώντας τὸ παρακάτω τραγούδι, ρίχνουν στὸ δοχεῖο ποὺ πίνουν οἱ κότες νερὸ καὶ ἀπὸ λίγη πρασινάδα.

*Μάρτη, Μάρτη μου καλὲ
καὶ Φλεβάρη χιονερέ,
ὁ Ἀπρίλης ὁ γλυκὺς
ἔφτασε δὲν εἶναι μακρὺς.
Χελιδόνα ἔρχεται
ἀπ' τὴ Μαύρη θάλασσα,
θάλασσα ἐπέρασε
τὴ φωλιά της ἔχτισε,
νὰ μᾶς δώστε δυὸ αὔγά,
νὰ τὸ ποῦμε πιὸ καλά.*

Τὴν 1η Μαρτίου τὰ παιδιά θὰ φορέσουν στὰ χέρια ἢ στὸ λαιμὸ μιὰ κλωστή, τὸ «Μάρτη», γιὰ νὰ μὴν μαυριστοῦν ἀπὸ τὸν ἥλιο.

4. Τῶν Σαράντα Μαρτύρων (9 Μαρτίου). Οἱ νοικοκυρὲς φτιάχνουν ψωμιά σὲ ταψιά καὶ τὰ μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στοὺς συγγενεῖς.

5. Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Οἱ νοικοκυρὲς φτιάχνουν ψωμί σὲ ταψιά καὶ τὸ μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στοὺς συγγενεῖς, γιὰ νὰ γίνουν τὰ γεννήματα καλά.

6. Τοῦ Λαζάρου. Βράζουν καλαμπόκια καὶ φτιάχνουν καὶ σπανακόπιτες.

7. Τῶν Βαΐων. Τὴν ἡμέρα τῶν Βαΐων τὰ κορίτσια, κάτω τῶν δέκα τεσσάρων χρονῶν, μαζεύονταν παρέες-παρέες καὶ μὲ μαντηλάκια στὰ χέρια γυρνοῦσαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι τραγουδώντας καὶ χορεύοντας τὰ παρακάτω τραγούδια:

1.

"Ἐναν τὸν ἔχει ἡ μάνα του,

ἔναν καὶ χαϊδεμένον.

Τὸν ἔστειλε στὸ δάσκαλο,

γιὰ νὰ μάθῃ γράμματα.

Καὶ γράμματα δὲν μάθαινε

κι' ὁ δάσκαλος τὸν ἔδερνε

μὲ τὴ χρυσῇ τῇ βέργᾳ.

"—Ποῦναι, παιδί μ' τὰ γράμματα;

"—Τὰ γράμματα, μάνα μ', στὸ σχολειὸ

κι' ὁ νοῦς μου ξελογιάζει.

2.

"Ἐχει ἡ μάνα, ἔχει ἡ μάνα,

ἓνα κορίτσ', καλὸ κορίτσ',

καὶ τὸ στέλνει νερό νὰ φέρῃ.

—Γιὰ καρτέρει, γιὰ καρτέρει, νερὸ δὲν ἔχει.

"Ἐνα πουλί, ἓνα πουλί, καλὸ πουλί,

μὲ τὰ φτερὰ τὴν ἔλουζε.

3.

Κόρῃ ἔσπειρε στρέμμα βασιλικό.

Πῶς τὸ ἔσπειρε δὲν τὸ ξαναεῖδε.

Κι' ὅταν τὸ εἶδε δάσος πρασίνισε.

4.

Μπρὲ λεβέντη μ', μπρὲ λεβέντη μ',

τί καλὴ γυναίκα ἔχεις;

—Ποῦ τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις;

—Μέσ' τὸν γκιουλὸ μπαῆξέ τὴν εἶδα,

ποῦ ποτοῦσε τὰ λουλούδια,

τὰ λουλούδια, τὰ τριαντάφυλλα
κι' εἶχε πόρτα γιαλειμένη.

8. Τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὰ κορίτσια μάζευαν γαλατσίδες καὶ τίς κρεμοῦσαν στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν σταύλων, γιὰ νὰ εἶναι γαλακτερές οἱ ἀγελάδες.

9. Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οἱ γυναῖκες ἔβαζαν στὸ κεφάλι μιὰ τσουκνίδα, γιὰ νὰ μὴν τίς πλησιάζουν τὰ κουνούπια. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας τὰ κορίτσια ἐφτιαχναν κούνιες στὰ δέντρα καὶ κουνιούνταν τραγουδώντας τὰ παρακάτω τραγούδια:

1.

Κουνιέται κι' ἀσπρίζει.
Ποιὰ κουνιέται στὴν κούνια;
Κουνιέται ἡ Μάρω.
"Αγριοὺς στέκεται ὁ Πέτρος.
Πήγαινε Πέτρο, πήγαινε Πέτρο,
νερό νὰ μοῦ φέρης,
'Εσὺ νὰ σκάσης, ἐσὺ νὰ πλαντάξης,
'Εγὼ πάλι δὲν πάω.

2.

"Επεσε ἡ κόρη, ἔπεσε ἡ κόρη,
κοντὰ στὸ πηγάδι.
Πῶς τὴ λέγανε, πῶς τὴ λέγανε;
Μάρω ἡ κοπέλα
Πήγαινε Στοϊάννη¹, πήγαινε Στοϊάννη,
νέρο νὰ μοῦ φέρης.
'Εσὺ νὰ σκάσης, ἐσὺ νὰ πλαντάξης,
ἐγὼ πάλι δὲν πάω.

3.

Κόρη κουνιέται στὴν κούνια
Μὴ μοῦ τὴ ρίξετε, μὴ μοῦ τὴν
τραντάξετε,
γιατὶ ἡ κόρη μου εἶναι φοβιτσιάρα,
γιατὶ τὸ σχοινὶ εἶναι κομποδεμένο,
γιατὶ τὸ κλαδί εἶναι σκωληκοφαγωμένο,
γιατὶ ἡ γῆ εἶναι πετρωτή.

10. Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς. Στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν χτυποῦσαν τενεκέδες, γιὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ σπίτια τὰ ποντίκια.

¹. Στοϊάννη = κύριον ὄνομα.

11. Τὰ γενέθλια τοῦ Ἰωάννου (24 Ἰουνίου). Τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ Ἰωάννου ἔφαχναν νά βροῦν ρίζα ἀγριάδας μὲ σαράντα κόμπους, γιὰ νά ζώσουν τὴ μέση νά μὴν τοὺς πονῇ. Μετὰ τὸ ζώσιμο τὰ κορίτσια ἔβραζαν τὴ ρίζα καὶ μὲ τὸ νερὸ ἔπλεναν τὸ κεφάλι, γιὰ νά μεγαλώσουν οἱ πλεξοῦδες.

Ζ'. ΤΟΠΩΝΥΜΙΕΣ

Τὶς τοπωνυμίες τίς χωρίσαμε σὲ δυὸ μέρη. 1) Στὶς τοπωνυμίες τοῦ κάμπου, ποὺ οἱ περισσότερες λέξεις εἶναι τουρκικὲς καὶ 2) στὶς τοπωνυμίες τοῦ βουνοῦ, ποὺ οἱ περισσότερες λέξεις εἶναι σλαβικές. Εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐγκατεστάθησαν στὰ πεδινὰ μέρη κι' ὄχι στὰ ὄρενά. Ἀπὸ τὸ τοπωνυμικὸ δὲν λείπουν καὶ οἱ ἑλληνικὲς λέξεις.

1. Τοπωνυμίες τοῦ κάμπου

στοῦ **Τσιφλικ ἄλτι**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ καπνὰ καὶ σιτηρά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκική.

στ' **Βιστέρνα** ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ σιτηρά, καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

στοῦ **Γκερέν**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ σιτηρά, καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

στοῦ **Τζάντερε** (=ἔρημο ρέμα), ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ σιτηρά, καπνὰ καὶ ἀμπέλια.

στοῦ **Τσιαρδάκι** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ σιτηρά καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκική.

στή **Σκαμνιά**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ δημητριακά. Πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τίς πολλὲς σκαμνιὲς ποὺ ἔχει.

στήν **Ἀγγαρεία**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακά, ντομάτες, μπιστανικά καὶ μὲ βαμβάκια. Ἐδῶ κατέβαζαν οἱ Τοῦρκοι τοὺς κατοίκους τῆς Μπαλάφτσας καὶ δούλευαν ἀγγαρεία. Ἀπ' αὐτὴ τὴν πράξη πῆρε καὶ τὸ ὄνομα ἢ τοποθεσία.

στοῦ **Κυπρίολου** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακά, βαμβάκια καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκική καὶ ἐξηγεῖται γεφυρόδρομος. Κυπρί=γέφυρα καὶ ὀλοῦ=δρόμος.

στ' **Ἀρναοὺτ τ' ἄρλά**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ δημητριακά καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις εἶναι τουρκική καὶ θὰ πῇ ἄρβανίτικος κάμπος.

στοῦ **δίνα τ' ἄρλά**, ἔκταση καλλιεργουμένη μὲ δημητριακά καὶ μπιστανικά. Ἡ λέξις ἐξηγεῖται, ὁ κάμπος τοῦ Κώστα. δίνα στὴ Βουλγαρική λέγεται ὁ Κώστας καὶ τ' ἄρλά=ὁ κάμπος.

στοῦ **Γιουκούσ', τσιερί**, βοσκότοπος.

στὰ **Υδραυλικά**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακά καὶ μπιστανικά, κοντὰ στὴ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Προήλθε ἀπὸ τὴν ἀποξήρανση

πού ἔκαμε τὸ Ὑδραυλικὸ Ταμεῖο Λαγκαδᾶ, τὸ ὁποῖον τώρα ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν ὀργανισμό Ἐγγείων Βελτιώσεων.

στοῦ **Μπαροῦτ σοῖοῦ**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά. Ἐδῶ ὑπάρχει καὶ πηγὴ θειοῦχος.

στὸ **Ζευγαρολεῖβαδο**, μεγάλο λειβάδι γιὰ τὸ βόσκημα τῶν ζευγαριῶν.

στοῦ **Κερμιτσίλικι**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά.

στῇ **Βρύση**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά. Πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη πηγὴ.

στοῦ **Χὰν τσιερί**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά.

στοῦ **Τσιατίλ**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά.

στοῦ **Ματαρόκουβι δούπκι**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά. Ματαρόκουβι=γάτοι καὶ δούπκι=τρύπες. Ἐπομένως τὸ τοπωνυμικὸ δηλοῖ τίς γατότρυπες. Ἡ λέξις εἶναι σλαβική.

στοῦ **Τρίντσι** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά. Ἡ λέξις τρίντσι εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῇ ἀγκάθι. Παλαιότερα ὅλη ἡ ἔκτασις σκεπάζονταν μὲ ἀγκάθια.

στὰ **Ἀλώνια** τοποθεσία, ὅπου ἀλωνίζουν τὰ σιτηρά, παλιότερα μὲ τὰ ἄλογα καὶ σήμερα μὲ τίς ἀλωνιστικὲς μηχανές.

στῇ **Σιοῦμα** ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ σιτηρά καὶ καπνά.

στὴν **Ἀτσιοβα** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ σιτηρά. Ἡ λέξις θὰ πῇ ἄκαρπη τοποθεσία. Σήμερα ὅμως μὲ τὴ χρῆση τῶν λιπασμάτων ἐγινε εὐφορο τὸ μέρος.

στοῦ **Σιουπιουργιουλίουκ**, χέρσα τοποθεσία μὲ πολλὰ «φουρκάλια», χόρτο πού σκουπίζουν τοὺς σταύλους.

στὴν **Παπαζάνα** καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά.

στῇ **Μπουγιά**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά. Παλιότερα ἐδῶ φύτρωνε ἓνα χόρτο, μὲ τὸ ὁποῖο ἐβαφαν τὰ ρούχα. Ἀπ' αὐτὸ ἀσφαλῶς πῆρε καὶ τὸ ὄνομα ἡ τοποθεσία.

στοῦ **Σύρτη**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ σιτηρά.

στὶς **Συκιές**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ σιτηρά καὶ μποστανικά.

στοῦ **Μουσταφᾶ-φτιλιές**, ἔκταση καλλιεργούμενη μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά. Ἡ τοποθεσία αὐτὴ εἶχε φτελιές καὶ ἐπειδὴ ἦταν καὶ κτῆμα κάποιου Μουσταφᾶ πῆρε τὸ ὄνομα αὐτό.

στῇ **Μακούρα**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά.

στοῦ **Χὰν γερί**, καλλιεργήσιμος ἔκταση μὲ δημητριακὰ καὶ μποστανικά.

2. Τοπωνυμίες τοῦ βουνοῦ.

στοῦ **Ἰρατίστι**, λόφος ἀναδασωμένος με πεῦκα.

στον **Ἅγιο Γεώργιο**, λόφος με τὸ ὁμώνυμο παρεκκλήσι.

στοῦ **Τηγάντζι**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

στοῦ **Πόποβα σόικα**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο. Ἡ λέξις εἶναι σλαβική. Πόποβα=παπᾶς καὶ σόικα=ἴσκιος. Ἴσκιος τοῦ παπᾶ.

στοῦ **Χαραμίτσκου βουνάρτσι**, ἔκταση με θαμνώδη πρίνο. Ἡ τοπωνυμία ἐξηγεῖται κλέφτικο πηγαδάκι. Εἶναι σλαβική. Χαραμίτσκου=κλέφτικο καὶ βουνάρτσι=πηγαδάκι.

στοῦ **Καρτάλι**, ἔκταση με θαμνώδη πρίνο. Ἡ λέξις εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῇ ἀέτος.

στὴ **Γκουλιάμα βράδα**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῇ μεγάλη γένεια. Γκουλιάμα=μεγάλα καὶ βράδα=γένεια.

στοῦ **βεΐλικο**, λόφος γυμνός.

στοῦ **Ἀλτὶν λερεσέ**, ρέμα.

στοῦ **διουκιουντιουλίουκι**, ἔκταση βραχώδης.

στοῦ **πανδάλιστι**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

στὴ **Καμήλα**, τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

στοῦ **δεᾶλ Κάμεαν**, τοποθεσία με ἄσπρες πέτρες. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῇ ἄσπρες πέτρες. δεᾶλ=ἄσπρη καὶ κάμεαν=πέτρα.

στοῦ **Πίτσχιαν Κάμεαν**, τοποθεσία. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική καὶ θὰ πῇ πέτρινο αἰδοῖον. Πίτσχιαν=τὸ αἰδοῖον καὶ Κάμεαν=πέτρα. Πῆρε τὸ ὄνομα ἢ τοποθεσία ἀπὸ τὴν κορυφὴ μιᾶς πέτρας, ποῦ ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ αἰδοίου.

στὴν **Ἁγία Κυριακή**, λόφος με τὸ ὁμώνυμο παρεκκλήσι.

στὴ **Πίτομα βόδα**, τοποθεσία με πηγὴ. Ἡ τοπωνυμία εἶναι σλαβική.

στὰ **Ἀμπέλια**, τοποθεσία με ἀμπέλια.

στὸ **Μοναστηράκι**, λόφος, ποῦ παλιότερα ὑπῆρχε μοναστήρι. Σήμερα βλέπει κανεῖς μόνον σωροὺς ἀπὸ πέτρες.

Η'. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

«Κάθε πετεινὸς στὴν κοπριά του λαλεῖ»

«Ἡ καλὴ μέρα ἀπ' τὸ πρωὶ φαίνεται»

«Στρόγγυλη πέτρα θεμέλιο δὲν πιάνει»

«Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα σπάζει»

«Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκκάροι, ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ»

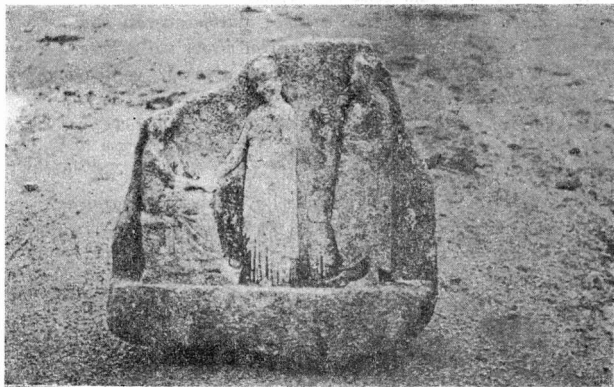
«Ἡ γριά, ὅταν δὲν θέλει νὰ ζυμώσῃ, συνέχεια κοσκινίζει»

«Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ ἀπίδια, νὰ πάρης μικρὸ καλάθι»
 «Διὲς τὴ μάνα πάρ' τὴ θυγατέρα»
 «Τὸ μῆλο θὰ πέση κάτω ἀπ' τὴ μηλιά»
 «Κάθε φορὰ τὸ ποτάμι ξύλα δὲν φέρνει»
 «Τὸ στραβὸ τὸ ξύλο ἰσιάζει, ὁ στραβὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἰσιάζει»
 «Ἄλλοι σκάβουν καὶ κλαδεύουν κι' ἄλλοι πίνουν καὶ χορεύουν»
 «Στὸ γουρουνὶ τὴ μούρη του κι' ἂν κόψης, αὐτὸ πάλι θὰ σκαλίση»
 «Κατρακύλισε ὁ τεντζερές, βρῆκε τὸ καπάκι του»
 «Ἄκόμη στὸ γαῖδαρο δὲν ἀνέβηκε, κουνάει τὰ πόδια του»
 «Τὰ ψάρια στὸ γιालὸ κι' ἡ νοικοκυρὰ τὰ πράσα λειανίζει»
 «Γιὰ τὸν ψύλλο καίω τὸ πάπλωμα»
 «Ἡ ἀλεπού, ποῦ δὲν φτάνει τὰ σταφύλια, τὰ κάνει κρεμαστάρια»
 «Ἡ γάτα, ποῦ δὲν φτάνει τὰ ψάρια, λέγει ὅτι βρωμᾶνε»
 «Ἄκόμη δὲν τὸν εἶδαμε, Γιάννη τὸν εἶπαμε»
 «Χωριὸ δίχως μνήματα δὲν ὑπάρχει»
 «Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια»
 «Μικρὸς διάβολος μεγάλη τσαρούχια»
 «Κάνε χαῖρ, νὰ βρῆς πατῖρ»
 «Κάνε τὸ καλὸ καὶ ρίξτο στὸ γιालὸ»
 «Χωριό, ποῦ φαίνεται, ὁδηγὸ δὲν θέλει»
 «Ὁ λογαριασμὸς τοῦ σπιτιοῦ στὴν ἀγορὰ δὲ βγαίνει»
 «Σκύλος, ποῦ δὲν ξέρει νὰ γαυγίσῃ, τὸ λύκο στὸ μαντρί τὸν βάζει»
 «Σκύλος ποῦ γαυγίζει δὲν δαγκώνει»
 «Τὴ γκαμήλα τὴ χαντάκωσαν μὲ μιὰ χούφτα χορτάρη»
 «Παλὴ ὁ μπαλῶνεις, ράμα χάνεις»
 «Γέρων ἀγαπᾶς, μέρες χάνεις»
 «Ὁ καιρὸς πουλάει τὸ ἄχυρο»
 «Στὴν ξέρα καὶ τὸ χαλάζι εἶναι καλὸ»
 «Ὅταν θέλ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρός, τύφλα νᾶχ' ἡ πεθερὰ κι' ὁ πεθερός»
 «Χωριό, ποῦ φαίνεται, δὲν θέλει παινεσιῖς»
 «Ἡ πέτρα στὸν τόπο τῆς εἶναι βαριά»
 «Ἡ γκαμήλα ζητοῦσε κέρατα, ἔχασε καὶ τὰ αὐτιά»
 «Παλιὸς ἐχθρὸς φίλος δὲν γίνεται»

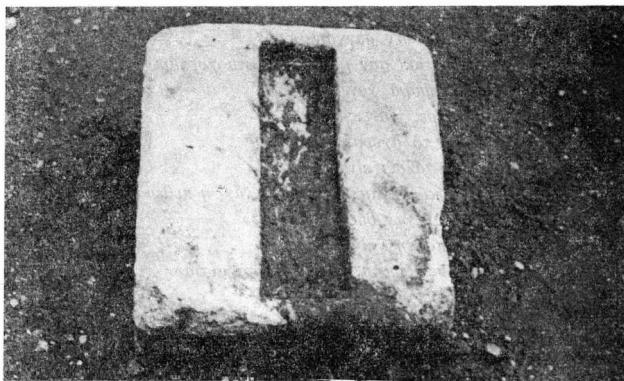
Θ'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

α) **Μαρμάρινα.** Στὴ Μπαλάφτσα κατὰ τὴν καλλιέργεια τῶν χωραφιδῶν ἀριστερὰ τοῦ δημοσίου δρόμου Λαγκαδᾶ-Εὐαγγελισμοῦ καὶ στὸ συνοικισμὸ Δρακόντιο βρέθηκαν τὰ παρακάτω ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ νομίσματα, ποῦ δείχνουν ὅτι ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἢ παραλίμνιος ἦταν τόπος ἀρχαίων

συνοικισμών με άκμή. Τα εδρήματα αυτά κατόπιν έντολῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας Θεσσαλονίκης τὰ συγκέντρωσα καὶ εἶναι στὸ προαύλιο τοῦ σχολείου καὶ στὸ κοινοτικό κατάστημα.

Εἰκὼν 1

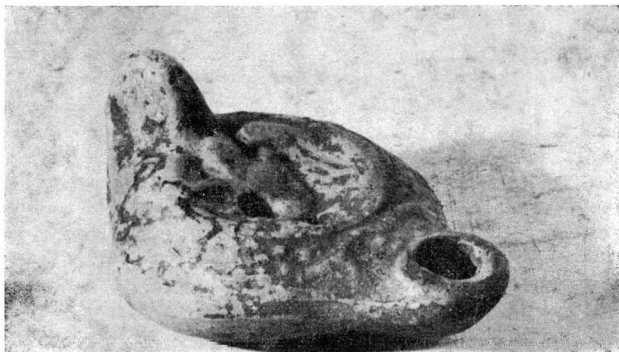

Εἰκὼν 2

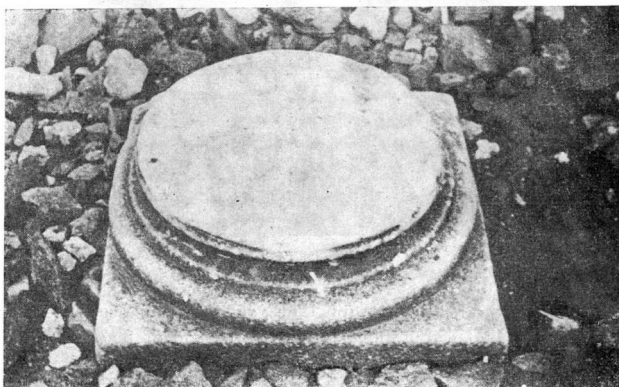
Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη πρέπει νὰ κάνῃ τὴν ἐμφάνισή της καὶ δῶ, γιατί θὰ φέρῃ στὸ φῶς ἀρχαιολογικὲς ἀξίες, ποὺ θὰ φωτίσουν τὴν ἱστορία,

τήν ἀρχαιολογία, τὴ γλωσσολογία, τὴ λαογραφία τῆς Μακεδονίας.

Στὴν εἰκόνα 1 ἔχομε ἐπιτύμβια πλάκα ποὺ παριστάνει ἀποχαιρετισμὸ νεκροῦ.

Εἰκὼν 3

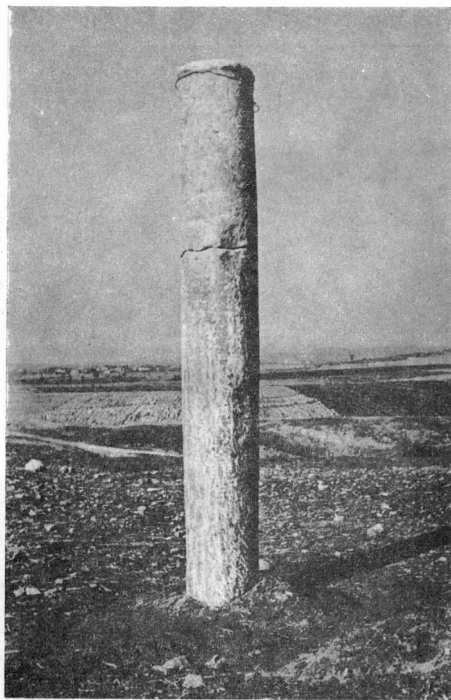
Εἰκὼν 4

Στὴν εἰκόνα 2 ἔχομε βάση ἐπιτομβίας πλάκας.

Στὴν εἰκόνα 3 ἔχομε ρωμαϊκὸ λυχνάρι.

Στήν εικόνα 4 έχομε βάση κίονος.

Στήν εικόνα 5 έχομε κίονα.

Εικόνα 5

β) Νομίσματα. Τὴν ἄνοιξη τοῦ 1961 ἓνα συνεργεῖο ἐξαγωγῆς πέτρας στὸ ρέμα τῆς Μπαλάφτσας βρῆκε κρυμένο ἀνάμεσα σὲ βράχους θησαυρὸ πολλῶν βυζαντινῶν νομισμάτων, τὸν ὁποῖον μοιράστηκαν οἱ ἐργάτες.

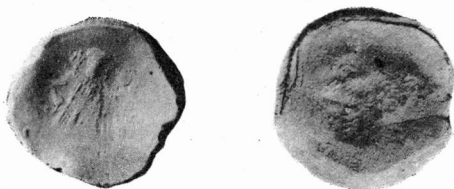
Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ προσπάθειες καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Γραμματέα τῆς Κοινότητος κ. Χρυσοστόμου Καλατζῆ, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ δῶ, κατάρθωσα νὰ συγκεντρώσω 96 νομίσματα, τὰ ὁποῖα καὶ παρέδωσα στὸ νομισματικὸν Μουσεῖον, στὴν κ. Εἰρήνη Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου.

Τὰ νομίσματα αὐτὰ εἶναι ὅλα χάλκινα σκυφωτά. Ἡ ἀπόκρυψη τοῦ θησαυροῦ ὀφείλεται σὲ ἀνωμαλία, πολεμικὴ ἢ πολιτικὴ, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Σταυροφοριῶν.

Παραθέτω κατωτέρω τέσσαρα νομίσματα. Δυό, τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2, ἔχουν τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α' Κομνηνὸν (1143-1180).

Ἀριθ. 1. Μανουὴλ Α' Κομνηνός

Ἀριθ. 2. Μανουὴλ Α' Κομνηνός

Τὸ ἄλλο, τὸ ὑπ' ἀριθ. 3, ἔχει τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιο Γ' Κομνηνὸ (1195-1203).

Ἀριθ. 3. Ἀλέξιος Γ' Κομνηνός

Καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 4, ποὺ εἶναι κατεστραμμένο καὶ βρέθηκε σὲ χαλάσματα σπιτιοῦ, πιθανὸν νὰ εἶναι τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Β'.

Ἀριθ. 4. Κωνστάντιος Β'

Ὁμοιο σύγχρονο εὑρημα βρέθηκε στὴ Μακεδονία καὶ τὸ 1958 (πρβλ. Β.Σ.Η. 1960 σ. 498).

ΝΙΚ. Β. ΚΟΣΜΑΣ

Σημείωση: Στὴ συγκέντρωση τοῦ ἀνωτέρω ὕλικου μὲ βοήθησαν οἱ Μπαλαφτσιανοί:

1) Ἀθανάσιος Χρ. Σκάρας, ἐτῶν 68,

2) Σουλτάνα χήρα Κ. Σαμαρᾶ, ἐτῶν 65,

3) Σωτήριος Ι. Μάλαμας, ἐτῶν 55 καὶ

4) Ἰωάννης Στ. Καζαντζής, ἐτῶν 50,

τοὺς ὁποίους θερμὰ εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆ θέσης αὐτῇ.